

1944, august 26. [Londýn.] — Depeša čs. ministra zahraničia J. Masaryka čs. veľvyslanectvu v Moskve so stanoviskom prezidenta dr. E. Beneša a min. Masaryka k Čatlošovým pokusom o nadviazanie stykov so sovietskymi orgánmi a s pokynmi v tejto veci.

Tajné.

Ihned.¹

Po pádu Rumunska a event. Bulharska očakávame paniku na Slovensku a z toho pak pokusy všetkých slovenských Quislingů se zachrániť. Celá slovenská reakce se pokusí spojit, aby podvedla jednak československy věrné Slováky, jednak Čechy a sovětské Rusko samo.

Jeich plány, které nyní připravuje Čatloš a někteří s ním spojení důstojníci, spočívají v tom, že se obrátí na Moskvu, prohlásí, že až dosud nemohli jinak jít s Němci, ale nyní dávají průchod svým slovanským citům a chtějí změnit tábor. Přejdou k Sovětům a budou s nimi vyjednávat o mír a budou ochotni spolupracovat vojensky i proti Němcům. Budou event. nabízet provedení převratu a utvoření nové vlády v Bratislavě, v níž by dnešní viníci nebyli. Podmínka bude, aby byli uznáváni jako samostatný činitel, se kterým se bude vyjednávat neodvisle od nás.

Čatloš v tom smyslu poslal do Moskvy své vojenské plány a sovětské vojenské činitele ze Slovenska mají.

Upozorněte opatrně a taktně vládu sovětskou na tuto novou situaci. V případě, že k těmto pokusům opravdu dojde, jedná se o jeden z nejhorších činů slovenské quislingovské sebranky, neboť nelze vyloučit v takovém plánu ani účast těch největších viníků. My ovšem s určitostí počítáme s tím, že v duchu dosavadní naší politiky a na základě našeho spojeneckého paktu a podle smlouvy z května t. r. sovětská vláda nic nepodnikne, co by se těmto smlouvám protivilo. Československá vláda své linie po této stránce nezmění a sama se žádných podobných jednání s quislingy neúčastní.

Pokládali bychom za osudné, kdyby sovětská vláda s vládou bratislavskou přímo nebo nepřímo anebo s jejími vojenskými činiteli vyjednávala. Také by bylo nebezpečné, kdyby přijímala jakékoliv dohodování s důstojníky režimu, kteří se chtějí v poslední chvíli zachraňovat osobně a jsou ochotni udělat vše, přes to, že před měsícem byli ještě nejhoršími režimisty. Jakékoliv jednání o přechod, dohodu a spolupráci s vojenskými jednotkami slovenskými dlužno podnikat jen po dohodě s námi. Podobné jednání se Sověty se musí dít přes nás a každý pokus se strany kteréhokoliv činitele slovenského by musil být odkázán od Sovětů na autority naší vlády v Londýně nebo v Moskvě. Jinak by to mohlo vytvořit ty nejkomplicovanější situace poválečné na Slovensku.

Jiný postup by byl politicky pokládán na západě za doklad, že naše politika se

¹ Stanovisko Beneša a Masaryka bolo vyvolané predchádzajúcimi zprávami Píku a tiež slovenských informátorov a završuje sériu „stanovisk“, ktorými Londýn v priebehu augusta 1944 bombardoval čs. veľvyslanca v Moskve a náčelníka čs. vojenskej misie.

Depešu dostal podľa Benešového želania na vedomie aj Píka, z Londýna bola odoslaná ako R 214/44 26. 8. a bola prijatá v Píkovom úrade 28. 8. 1944. (SÚA Praha, E 22-4-14/165-166. Záznam dešifrovanej došlej depeše, čís. 860-878/26, poř. čís. 6466/1. Strojopis, originál. — Tiež [VHA Praha*], fotokópia konceptu odoslanej depeše.)

Ako vyplýva z dokumentu čís. 157, veľvyslanec Fierlinger dostal depešu počas porady 27. augusta a hneď s ňou oboznámil prítomných, ktorí sa zhodli na tom, že neprináša nič nového, že vychádza z nepresných informácií a že je „úplná zhoda v názoroch“ (Drtina).

Sověty byla pochybená. Byla by to podpora všech akcí celé zdejší reakce a zejména Poláků proti nám, a proti Sovětskému svazu.

Podle našich zpráv užívají slovenští režimisté k těmto věcem také některých slovenských komunistů. Nemáme to ještě plně potvrzeno a jdeme za tím. Možno, že to jen předstírají našim informátorům. Je třeba dát na všechno toto pozor, protože dnes je už na Slovensku takový chaos, že je tam všechno možné.

Jistě, že všechno toto vědí Němci, neboť mají jednak všude mezi Slováky svoje agenty, jednak se o těchto věcech i mezi politickými činiteli i mezi vojáky mluví všude na Slovensku tolik, že to znát mohou a jistě znají. Také na to je třeba sovětské činitele upozornit.

Postupujte v plně dohodě a spolupráci v této věci s naší vojenskou misí, která je o celém tomto slovenském podniku informována.

Beneš — Masaryk.

Masaryk.

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 1998 (Mos. 186). Nešifrovaný záznam (?) odeslanej depeše. Strojopisný priepis. — Zd. Fierlinger „Ve službách ČSR“ II, Praha 1948, s. 327—328.

156

1944. august 26., 21. hod. Bratislava. — Rozhlasový prejav ministra vnútra slovenského štátu A. Macha, ktorý sa usiluje v predvečer povstania uklidniť obyvateľstvo.

Slováci, Slovenky! Občania Slovenskej republiky! Udalosti frontové a nimi ovplyvnené alebo vyvolané udalosti politickej v niektorých štátoch, ktorých vedenie stráca hlavu, majú, prirodzene, odraz i na naše pomery. V týchto vážnych časoch je povinnosťou vlády povedať národu otvorene, čo mieni robiť a čo hodlá vykonať pre záchranu národa a jeho budúcnosti. Ešte pred krátkym časom sme tu všetko videli v pomernom poriadku. Celý národ je mi svedkom, keď tvrdím, že za päť a pol roka našej samostatnosti žili sme tu v takom pokoji, v takých pomeroch, s ktorými mohli byť spokojné národy omnoho väčšie a ktoré nám závideli nejedni i z náročnejších a najviac kritizujúcich cudzincov. Od istého času však, najmä čo nám nepriateľ začal shadzovať parašutistov a záškodníkov, aby títo vyvolali rozvrat, nastáva nám úloha, ktorú musíme vykonať a ktorú sme odhodlaní vykonať s celou rozhodnosťou. Poviem otvorene, o čo ide: ide o to, či si tu poriadok udržíme my Slováci, alebo máme dopustiť, aby tu za nás iný musel robiť poriadok. Priateľ i nepriateľ pozerá na nás, ako sa zachováme v týchto rozhodujúcich chvíľach. Odpoveď naša na nevy povedané otázky môže byť len jedna: splniť vôľu slovenského národa, a touto vôľou je, žiť tu slobodne i naďalej, ako sme slobodne žili dosiaľ vo svojom samostatnom štáte. Preto povinnosťou vlády je napäť všetky sily, využiť všetky možnosti národa, aby bol zachovaný poriadok, bez ktorého niet slobody a bez ktorého niet života národného. Nepriateľ chce nás alebo zvodom, alebo hrozbou, sľubom i terorom dostať na cestu rozvratu, chce v našich radoch vyvolať pochybnosti, nejednotnosť, a takto oslabený a rozvrátený národ chcel by zlákať na cestu zrady, ktorá by znamenala nielen stratu cti, ale i začiatok konca národnej existencie. Čo mohli prežiť v strašných katastrofách svojich príslušníkov a státisíce svojich najlepších, toto by neprežil náš na počet taký malý národ slovenský. Ale nielen z tejto príčiny, lež i z vnútorného hlbokého presvedčenia svojho, národ náš je rozhodnutý dodržať dané slovo, zachovať česť, a preto vláda bude